

Клочкова Юлія

Викладач кафедри спеціальної педагогіки
та спеціальної психології
Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії
e-mail: yuliya.tv@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-9323-4142

Klochkova Yuliia

Teacher of the Department of Special Pedagogy
and Special Psychology of
Khortitsa National Education and Rehabilitation Academy

КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна
69017, м. Запоріжжя, вулиця Наукового містечка, 59, Україна

Khortytisia National Training and Rehabilitation Academy,
Zaporizhia Regional Council, Zaporizhia, Ukraine
69017, Zaporizhia, Naukovoho Mistechka Street, 59, Ukraine

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІГОР-ФАНТАЗУВАНЬ (НА ПРИКЛАДІ ДІТЕЙ
З ДИЗАРТРИЄЮ)**

**FEATURES OF ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK IN AN INCLUSIVE
ENVIRONMENT WITH THE USE OF FANTASY GAMES (ON THE EXAMPLE OF
CHILDREN WITH DYSARTHY)**

Анотація. У статті проаналізовано особливості використання ігор-фантазувань у роботі з дітьми з дизартрією. Розглянуто види таких ігор, їх призначення, особливості проведення в умовах інклюзивного навчання. Використано такі методи, як теоретичний аналіз наукових літературних джерел, метод систематизації, метод узагальнення.

Інклюзивна освіта дітей молодшого шкільного віку з дизартрією – це особлива співпраця всіх учасників навчальної діяльності, що сприятиме реалізацію дитиною її потенційних творчих можливостей, розвитку пізнавальних та комунікативних навичок, стимулюватиме оволодіння новими видами діяльності за допомогою розвивального середовища.

У статті зазначено, що розвиток їх мовленнєвих творчих здібностей дітей з дизартрією потребує чітко спланованої корекційної та педагогічної роботи. Задля досягнення цієї мети здійснюється включення дитини у різні форми спілкування та пізнавальної діяльності, що потребує використання різних видів дидактичних вправ, завдань, ситуацій успіху, а також гри.

Гра-фантазування – це вид творчих ігор, що за своїм спрямуванням на меті мають стимуляцію творчої та пізнавальної активності, розвиток мовленнєвих здібностей, дослідницьких навичок, самостійності, навички складання граматично правильного висловлювання, збагачення активного та пасивного словника, утворення нових уявлень та образів на вербальному рівні.

Фантазія молодших школярів визначається науковцями як пізнавальний і творчий процес, у ході якого відбувається створення або творча переробка суб'єктом навчальної діяльності певного образу, що має ознаку новизни відносно відчуття, сприймання та пам'яті й втілюється у нових продуктах творчої діяльності.

Зроблено висновки, що задля здійснення ефективної роботи з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією необхідна специфічна підготовка вчителів, спеціалістів та їх асистентів до проведення творчої діяльності учнів. Важливою умовою ефективної роботи з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією є психологічна готовність та наукова обізнаність педагогів щодо використання ігрових технологій навчання, а також навички керування творчою діяльністю.

Ключові слова: діти з дизартрією, інклюзивне навчання, використання ігор-фантазування.

Abstract. The article analyzes the features of the use of fantasy games in working with children with dysarthria. The types of such games, their purpose, features of carrying out in the conditions of inclusive training are considered. Methods such as theoretical analysis of scientific literature sources, method of systematization, method of generalization are used.

Inclusive education of primary school children with dysarthria is a special cooperation of all participants in educational activities, which will help the child realize his potential creative potential, development of cognitive and communication skills, stimulate the mastery of new activities through the development environment.

The article states that the development of their speech creative abilities of children with dysarthria requires well-planned correctional and pedagogical work. In order to achieve this goal, the child is included in various forms of communication and cognitive activity, which requires the use of different types of didactic exercises, tasks, situations of success, as well as games.

Fantasy game is a kind of creative games, which aim to stimulate creative and cognitive activity, development of speech skills, research skills, independence, skills of grammatically correct expression, enrichment of active and passive vocabulary, formation of new ideas and images on the verbal levels.

The imagination of junior high school students is defined by scientists as a cognitive and creative process in which the subject creates or creatively processes a certain image, which has a sign of novelty in terms of sensation, perception and memory and is embodied in new creative products.

It is concluded that in order to carry out effective work on the development of speech creative skills of children of primary school age with dysarthria, specific training of teachers, specialists and their assistants to conduct creative activities of students is needed. An important condition for effective work on the development of speech creative skills of children of primary school age with dysarthria is the psychological readiness and scientific awareness of teachers on the use of game learning technologies, as well as skills to manage creative activities.

Key words: children with dysarthria, inclusive education, use of fantasy games.

Актуальність дослідження. Стратегічною метою навчання і виховання осіб з особливими освітніми є їх повноцінна інтеграція у суспільство. Наявність психофізичних порушень у дітей з особливими освітніми потребами справляє негативний вплив на можливість вільного спілкування дитини з однолітками, що у поєднанні з особливостями психічної діяльності може значно утруднювати спонтанний розвиток комунікативної поведінки. Згідно до цього,

у Державному стандарті освіти в Україні передбачається забезпечення відповідного рівня мовленнєвого розвитку дітей, що передбачає розвиток загальних мовленнєвих навичок: звуковимови та дихання, темпо-ритмічної сторони мовлення, її виразності; збагачення, активізація та розширення словникового запасу; формування зв'язного мовлення на рівні, при якому дитина може засвоювати граматичні конструкції речень, прийоми словотворення, словозміни за аналогією, використовуючи власний досвід; подолання порушень писемного мовлення; оволодіння мовними знаннями; вдосконалення мовленнєвої компетенції учнів, їх комунікативних умінь та навичок у різних життєвих ситуаціях, освітньому процесі, культурному житті громади, побуті. Визначені завдання щодо мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку з дизартрією реалізуються у рамках інклюзивної освіти.

Розвиток мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією набуває особливої актуальності як умова формування активної та самостійної, впевненої у собі особистості, її самореалізації, становлення психічних процесів мислення, фантазування, пам'яті, а також здобуття високих досягнень у навчальній діяльності.

1. Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Інклюзивна освіта як сучасна інноваційна тенденція є актуальним питанням серед науковців-теоретиків та практиків спеціальної педагогіки. Вивченням проблеми інклюзивного навчання дітей молодшого шкільного віку з дизартрією займалися В. Бондар (Бондар, Засенко, 2004), В. Засенко (Бондар, Засенко, 2004), А. Колупасва (Колупасва, 2012), Т. Лорман (Лорман, Харві, 2011), Д. Харві (Лорман, Харві, 2011), та багато інших науковців. Проблема розвитку мовленнєвих творчих вмінь як одного з видів зв'язного висловлювання окреслена в роботах таких видатних науковців, як Е. Данілавічюте (Данілавічюте, 2013), Л. Онуфрієва, С. Ренке (Онуфрієва, Ренке, 2010) та інших. Особливості розвитку мовленнєвих творчих вмінь засобами мовленнєвих вправ та спеціальних прийомів фантазування описані у наукових працях Х. Сайхо (Сайхо, 2017), С. Романенко (Романенко, 2015), С. Ренке (Ренке, 2010) та інших.

Мета статті. Обґрунтувати педагогічні умови застосування ігор-фантазування для розвитку творчого мовлення у дітей з дизартрією.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз наукових літературних джерел, метод систематизації, метод узагальнення.

Результати дослідження. Інклюзивне виховання є особливим видом соціально і педагогічно організованого процесу формування особистості дитини, незалежно від рівня її психофізичного розвитку.

Інклюзивна освіта спрямована на забезпечення ефективності та якості виховання при застосуванні форм, методів та технологій, які враховують індивідуальні особливості дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Складання та адаптація навчальних планів, продумане використання навчально-методичного та дидактичного матеріалу дозволяє здійснювати освітню інклюзію, створювати умови ефективного закріплення знань, умінь та навичок учнями молодшого шкільного віку з дизартрією, їх особистісного становлення, самореалізації, стимуляції їх активності під час навчання та дозвілля.

Таким чином, навчання дітей з особливими освітніми потребами відбувається за індивідуальним планом навчання, створеним групою супроводу, у якому враховуються індивідуальні особливості дітей та їх потреби. Школа, яка надає комплексну корекційно-розвивальну допомогу дітям, забезпечує їх необхідним медичним (забезпечення лікуванням основного захворювання, підтримуюча та реабілітаційна терапія, відвідування занять з лікувальної фізичної культури), педагогічним (добір технологій подачі матеріалу, його відтворення, проведення додаткової індивідуальної роботи, створення умов соціальної адаптації), психологічним (надання сімейного консультування, індивідуальна психокорекційна робота з учнівським, батьківським колективом), соціальним (сприяння адаптації учня, проведення занять з учнівським та батьківським колективом, підтримка сімейного мікроклімату, профорієнтаційна робота) супроводом.

Виховний процес у школі з інклюзивною формою навчання включає в себе таку систему виховної діяльності вчителя, яка спрямована на формування

гармонійно, всебічно розвиненої особистості, незалежно від обмежених можливостей життєдіяльності дитини (Колупасва, 2012).

Головною метою інклюзивного виховання є створення умов для розвитку особистості дитини, її творчої самореалізації та забезпечення прав дитини на повноцінну участь у суспільному житті.

Інклюзивне виховання ставить на меті:

1. забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на отримання освіти у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;
2. забезпечення всебічного розвитку особистості дитини, її талантів, здібностей, інтересів та потреб;
3. збереження та зміцнення морального та фізичного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами;
4. здійснення профорієнтаційної, допрофесійної підготовки, роботи з забезпечення професійного самовизначення;
5. виховання високоморальної особистості дитини з етичним ставленням до себе та навколишнього світу;
6. надання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням особливостей психофізичного розвитку та стану здоров'я дітей (Берегова, 2019).

Всебічний розвиток дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного виховання включає в себе такі складники, як громадське, моральне, розумове, екологічне, статеве, правове, трудове, естетичне, фізичне та економічне виховання (Харві, 2011).

Виховна робота в інклюзивному середовищі здійснюється через процес виховання в інклюзивному класі та у позакласній і позашкільній діяльності.

Виховання в інклюзивному класі реалізується безпосередньо у ході навчально-виховної роботи за змістом навчальних предметів та навчальним матеріалом (Москалюк, 2017).

У процесі позакласної і позашкільної діяльності діти збагачують, закріплюють, поглиблюють знання, вдосконалюють уміння та навички,

навчаються застосовувати їх у власній практичній діяльності, розширюють власний загальноосвітній та науковий світогляд, отримують навички самоосвіти та саморозвитку під час формування специфічних інтересів до певних галузей науки, спорту, мистецтва, техніки. Особлива увага приділяється розвитку індивідуальних творчих вмінь та нахилів, організації дозвілля та культурного відпочинку. Дітей з особливими освітніми потребами залучають у позакласну та позашкільну діяльність згідно до їх інтересів та нахилів, побажань, здібностей, стану здоров'я та особливостей навчально-пізнавальної діяльності.

Інклюзивна освіта забезпечує як фізичну доступність до освіти, так і гуманістичної складової, посилення соціальної спрямованості навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Позитивне сприймання включення у колектив здоровими дітьми є ефективним засобом морального виховання як дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, так і їх однолітків, та сприяє розвитку їх навичок спілкування, нестандартного мислення. Завдяки цьому діти здобувають досвід позитивної взаємодії один з одним, мають можливість до колективної діяльності. Створюється ціла мережа підтримки та ефективна співпраця усіх учасників інклюзивної освіти для реалізації дитиною її потенційних можливостей та задіяння комунікативних навичок. Безперервна взаємодія дітей включає різні етапи виховної діяльності: спільне планування колективних творчих справ, обмін інформацією один про одного. Таким чином, інклюзивне виховання здійснюється не тільки у ході прямого засвоєння знань, цінностей та ціннісних орієнтацій та досвіду, а також відбувається в процесі залучення у роботу методів педагогічного впливу, які можуть в себе включати соціальні, суспільно значущі ситуації, оптимальні форми організації діяльності.

Створення розвивального середовища спрямоване на забезпечення умов для ефективного розвитку пізнавальних, творчих та мовленнєвих здібностей дітей, стимулювання їх до соціальної та пізнавальної активності; оволодіння новими засобами діяльності, а також навчання використанню отриманого

досвіду у самостійній творчій діяльності. Дитина повинна прагнути до уникнення шаблону, прояву фантазії та винахідливості. Задля досягнення цієї мети здійснюється включення дитини у різні форми спілкування та пізнавальної діяльності, що потребує використання різних видів дидактичних вправ, завдань, ситуацій успіху, а також гри. Ігрові технології є дієвим засобом формування специфічних умінь та навичок та розвитку здатності до перенесення знань у активну діяльність під час вирішення практичних завдань. (Морін, 2019).

Серед сучасних дослідників питання зв'язку ігор та розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей можна виокремити праці В. Бондар (Бондар, 2014), С. Романенко (Романенко, 2015), М. Берегова (Берегова, 2019) та інших.

С. Романенко визначає ігрову діяльність як дидактичний засіб активізації мислення та діяльності дітей, що створює умови для саморозвитку та творчого розкріпачення в атмосфері свободи (Романенко, 2015).

Технології ігрового навчання є специфічною організацією навчального процесу, що здійснює навчання дитини через включення у навчальну гру, метою якої є розвиток творчих здібностей і вмінь, емоційності дитини, створення умов для самовизначення дитини.

Ігровий метод є універсальною формою діяльності, що стимулює основні та прогресивні зміни у психіці, особистості дитини. У грі відображуються особливості пізнання, діяльності та спілкування учня, що є основою мовленнєво-ігрової діяльності, мовленнєвих умінь та навичок.

Сучасна педагогічна класифікація визначає такі види ігор, як творчі ігри, ігри за правилами та народні ігри.

Творчі ігри за видами поділяють на:

1. сюжетно-рольові;
2. конструктивно-будівельні;
3. ігри-драматизації;
4. театралізовані ігри;
5. ігри з елементами праці та художньо-творчої діяльності;

6. ігри-фантазування.

Н. Кудикіна (Кудикіна, 2016) визначає ігри-фантазування як вид творчих ігор, що спрямовані на розвиток мовленнєвих здібностей, пізнавальної активності, самостійності, творчості та сприяють самореалізації дитини. До таких ігор вчена відносить: забавки, промовки, казки-розповіді, творча розповідь, загадки. До таких ігор включають читання та переказ художньої літератури; самостійне складання, доповнення, зміна, відтворення забавок, промовок, казок, загадок, творчої розповіді або казки-розповіді.

Під час виконання таких завдань дитина набуває умінь та навичок надання конкретних характеристик, якостей предмету чи явищу, вчиться складати лаконічне, чітке, граматично правильне висловлювання, збагачує як активний, так і пасивний словник, формує навички римування та складання віршованого тексту, відображаючи у складених ними творах свої уявлення, інтереси та рівень їх сформованості. Ігри-фантазування впливають на емоційно-вольову та когнітивних сфер, а саме збуджують їх уяву, стимулюють появу нових яскравих уявлень та образів, захопленості та бажання до активної участі у спільній творчій розповіді та відтворенням улюблених героїв на вербальному рівні.

На думку О Морін (Морін, 2019), ігри-фантазування спонукають дітей до самостійності у виконанні тих чи інших навчальних та творчих завдань, розвивають навички вигадкування та імпровізації, комбінування різних видів діяльності в одній ідеї. Під час таких ігор дітям надається можливість виступати не тільки у ролі того, хто відповідає на запитання учня, а й того, хто ставить запитання, міркує, висовує власні гіпотези, ділиться власними судженнями, твердженнями та сумнівами. Зростання вживання таких висловлювань різного характеру підтверджує початок активізації мовленнєвого розвитку дітей.

У своїх наукових дослідженнях впливу ігор-фантазувань розвиток словесної творчості дітей І. Непомняща виявила підвищення інтересу учнів до читання, самостійного складання віршів та казок, бажання до використання в своїх висловлюваннях вирази та засоби художньої виразності. Ігри-

фантазування сприяли значному зростанню ініціативності дітей, активності на уроках та заняттях, а також стимулювали процеси фантазування дітей під час самостійного складання творів. Доречно використання таких ігор слугували інструментарієм для засвоєння засобів інтонаційної та мовної виразності і визначення жанрових особливостей творів (Непомняща, 2019).

Різноманітність та різноплановість впливу ігор-фантазувань здійснює комплексний вплив на розвиток мовленнєвої сфери дітей. Такі завдання ігор-фантазувань, як активне читання, перекази літературних творів, їх доповнення, аналіз та самостійне складання оповідань і віршів сприяє розвитку мовленнєвої культури дітей, збагачує їх активний та пасивний словниковий запас, що, у свою чергу, сприяє формуванню навичок римування, граматичної компетентності, чіткості мовлення, зв'язності, лаконічності, точності, виразності висловлювання. Покрашуються навички розрізнення змістовних відтінків слів, їх значення, а також добору синонімічного ряду. Таким чином, ігри-фантазування активізують уяву та фантазію, словниковий запас дитини, сприяють розвитку поетичності, точності художнього слова, стимулюють дитину до складання власних усних та письмових висловлювань.

Мовно-комунікативне спрямування ігор-фантазувань сприяють збагаченню соціальним досвідом. Діти виконують завдання у групах, підгрупах або колективно щодо визначення змісту гри, головних та другорядних ролей, діляться ідеями та узгоджують дії для реалізації творчого задуму. Така робота формує самостійність школяра, його ініціативність, стимулює до планування своїх дій та дій команди. Дитина починає нести відповідальність не тільки за себе, але й за команду та результат гри.

Таким чином, ігри-фантазування здійснюють значний вплив на всі психічні процеси дитини, на її мовлення, а саме на фонетико-фонематичний, лексико-граматичні складові. А також вони спрямовані на розвиток таких творчих характеристик, як:

1. здатність до генерації ідей;
2. здатність до переключення з однієї ідеї на іншу, гнучкість мислення;

3. здатність до формулювання нових ідей, оригінальність;
4. уміння творчої розробки ідей;
5. сміливість та здатність до прийняття рішень згідно до ситуації;
6. допитливість, відкритість та інтерес до пізнання навколишнього світу (Ренке, 2010).

За своєю дидактичною метою спрямовані на розвиток мовленнєвих творчих вмінь: удосконалення інтонаційно-виразних засобів мовлення (сили, темпу, ритму, паузації, логічного наголосу), поетичної чутливості, оволодіння мовленнєвою культурою, закріплення чіткого, граматично та фонетично правильного мовлення, збагачення пасивного та активного словникового запасу, формування навичок діалогічного та монологічного мовлення, створення позитивної атмосфери, стимулювання до активної мовленнєвої діяльності із залученням емоційно-вольової та рухової сфери, розвитку таких психічних функцій, як пам'ять, мислення, уява, спонукають дитину до творчості та самостійної творчої діяльності тощо.

Одним з різновидів гри є сторітеллінг. Це поняття походить від англійського слова «storytelling» та у перекладі означає «розповідання історій».

Сторітеллінг – це різновид гри-фантазування, що полягає у складанні, передачі інформації та впливі на когнітивну, емоційно-вольову сферу за допомогою розповіді.

Розповідання історій виконує ряд специфічних функцій, що здійснюють значний вплив на свідомість дитини: сприяють зняттю психологічного дискомфорту, емоційної напруженості; реалізації принципу доступності навчання через полегшення процесу сприймання інформації, принципу міцності знань та емоційного навчання через підвищення концентрації уваги дитини та вплив на її емоційний стан; розвитку мовленнєвих вмінь та навичок; створенню творчої атмосфери невимушеності; стимулюванню дитини до спілкування з однолітками, прояву ініціативи; формуванню дружніх та ефективних міжособистісних стосунків у дитячому колективі тощо.

Сторітеллінг має декілька видів, що спрямовані на різні сфери розвитку дитини:

- 1) джамп-сторі, що спрямовані на подолання особистих страхів дитини;
- 2) дружній, що містить повчальні історії з досвіду дітей, які мають дружні стосунки;
- 3) культурний, що містить розповіді про моральні цінності, якості людини;
- 4) міфи та легенди, що містять культурний код народу;
- 5) особистий, що включає розповіді з особистого досвіду та переживань дитини та спрямований на самопізнання і саморозвиток;
- 6) сімейний, що включають сімейні історії повчального характеру;
- 7) соціальний, що включає розповіді про людей, життєві історії та діяльність яких слугують прикладом для майбутніх поколінь (Михальська, 2010).

У ході сторітеллінгу дітям надається завдання прочитати короткі історії, обговорити вчинки героїв, встановити моральний зміст, а також самостійно складати розповіді за темою, що запропонував вчитель, планом, абзацом, опорними словами або власним сюжетом. Критеріями історії є змістовність, логічна послідовність подій, точність, виразність, зрозумілість, самостійність, невеликий розмір.

Діти засвоюють навички розповідання тих чи інших сюжетів за допомогою цифрового сторітеллінгу під керівництвом вчителя. Так вони можуть розповісти про прочитані ними книги, власні переживання та життєвий досвід, застосовуючи такі програми, як Closer, ZooBurst, Narrable, Storify, Metta, PowToon, Moovly, Wideo, GoAnimate, Pixton, Chogger, ToonDoo, що дозволяють створювати анімаційні зображення, короткі анімаційні відеоролики, додавати аудіофайли, комікси на основі власних фото або готових шаблонів.

Використання сторітеллінгу у навчальній діяльності учнів сприяють розвитку самоаналізу дитиною власних поведінки, вчинків, почуттів та стимулює її до узагальнення. Подача навчального матеріалу у формі розповіді стимулює творчу уяву учнів, встановлення ними причинно-наслідкових зв'язків.

Можна зробити висновок, що ігри-фантазування мають широкий спектр застосування у навчальній діяльності учнів та здійснюють комплексний вплив на різні сфери розвитку дітей, формування у них знань, умінь та навичок дітей. У ході ігор-фантазувань діти розвивають власну мовленнєву культуру, активний та пасивний словниковий запас, мають здатність проявляти ініціативу та самостійність у ході виконання навчальних завдань, планувати власні дії у ході розповіді або інсценізації, навчаються побудові причинно-наслідкових зв'язків. Використовуючи ігри-фантазування під час організації навчальної діяльності, вчитель сприяє зняттю психологічного дискомфорту дітей на уроці, створенню творчої атмосфери невимушеності, стимулює дітей до спілкування, формування дружніх стосунків з однолітками, реалізує загальнодидактичні принципи навчання, а також розвитку мовленнєвих умінь та навичок: граматичної компетентності, чіткості мовлення, зв'язності, лаконічності, точності, виразності висловлювання, складання власних усних та письмових висловлювань.

Ігри-фантазування є особливим, універсальним видом творчих ігор, що спрямовані на формування мовленнєвих творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку з дизартрією, стимулювання їх фантазії, пізнавальної активності та творчої діяльності на вербальному рівні, а також відображення особливостей мовленнєво-ігрової діяльності, мовленнєвих умінь та навичок учня.

Ігри-фантазування виступають інструментарієм для побудови ефективної корекційно-педагогічної роботи під час навчальної діяльності. При цьому такі ігри сприяють урізноманітненню навчального процесу та активізації уваги учнів молодшого шкільного віку з дизартрією. Вони можуть включати наступні завдання:

- 1) читання та переказ художньої, науково-популярної та науково-фантастичної літератури;
- 2) доповнення, відтворення, змінювання змісту літературних творів;
- 3) римування та складання віршованого тексту;
- 4) самостійне складання розповідей, оповідань, віршів, пісень, промовок, загадок;

- 5) аналіз літературних творів та висунення гіпотез за ними;
- 6) інсценізація літературних творів з їх творчим переосмисленням;
- 7) імпровізація образів;
- 8) виготовлення творчого виробу: створення малюнків, декорацій, костюмів, аплікацій, поробок.

Організовуючи роботу з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією, асистенту вчителя слід:

1) враховувати методику роботи з дітьми молодшого шкільного віку з дизартрією;

2) володіти науковими знаннями та технологічними уміннями щодо розвитку мовленнєвих творчих вмінь;

3) визначити місце та доцільність використання ігор-фантазувань на різних етапах навчальної діяльності;

4) здійснювати відбір ігор-фантазувань, враховуючи фізичний, психічний та мовленнєвий розвиток дітей молодшого шкільного віку з дизартрією;

5) забезпечити належні умови для проведення ігрових вправ: визначити дидактичну мету, ігрові завдання та час, підібрати приміщення, атрибутику, декорації, необхідну наочність;

6) забезпечити сприятливу атмосферу під час творчої діяльності, будуючи взаємодію на засадах діалогічного підходу;

7) залучати у роботу вузьких спеціалістів та батьків (Михальська, 2010).

Асистент вчителя під час організації ігор-фантазувань може виконувати ряд функцій: добирати ігри, враховуючи індивідуальні та психофізіологічні особливості розвитку дитини; слідкувати за виконанням правил гри; бути активним учасником гри задля забезпечення емоційного комфорту дитини з особливими потребами; допомагати дітям вирішувати ігрові завдання; залучати до різних видів діяльності; залучати до гри невпевнених у собі дітей, спонукати дітей до спілкування між собою; допомагати у здійсненні аналізу та створенні того чи іншого образу тощо.

Ігри-фантазування доцільно використовувати на уроках мовленнєвого (предмети «Українська мова», «Літературне читання», «Англійська мова»), морально-естетичного (предмет «Я у світі») та творчого спрямування (предмети «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Трудове навчання»), а також інших додаткових дисциплінах, затверджених закладом освіти. Наприклад, під час уроку літературного читання можна залучити дітей читання у ролях, реалізуючи певний образ героя казки чи оповідання, а на урок з предмету «Я у світі» запланувати гру-фантазування та на її основі проаналізувати вчинки героїв, змінити сюжет ситуації так, щоб уникнути того чи іншого негативного результату, даючи дітям можливість імпровізувати під час інсценізації.

Асистенту вчителя, використовуючи ігри-фантазування при роботі з дітьми з дизартрією, важливо визначити чіткі дидактичні цілі та ігрові завдання, попередньо проконсультувавшись з вузькими спеціалістами, визначити правила, зміст гри та обов'язково запланувати підведення її підсумків, прогножуючи її результати.

Організація ігор-фантазувань повинна сприяти виникненню позитивних емоцій у дитини, а їх відбір здійснюватися з урахуванням вікових особливостей та особливостей нервової системи. Асистент вчителя повинен добирати такі ігри, які б не становили небезпеку для дитини та не спричиняли виникнення дитячих страхів. Слід уважно відслідковувати реакції дитини на ті чи інші події під час перегляду відеоматеріалів та читання літературних творів, спостерігати за тим, наскільки глибоко дитина поринає у власні фантазії та може звільнятися від них. Надлишкове й недоцільне використання таких ігор при слабкості нервової системи може призвести до сильних внутрішніх переживань дитини, втратою її зв'язку та інтересу до реальності.

Якщо у дитини молодшого шкільного віку з дизартрією вже наявні такі порушення, то до проведення ігор-фантазувань слід залучати інших членів команди супроводу – соціального педагога, психолога, дефектолога тощо.

Слід пам'ятати про особливості нервової системи дітей молодшого шкільного віку з дизартрією та враховувати їх швидку втомлюваність. Асистенту вчителя необхідно звертати увагу на стан дитини та рівень її активності на уроці, на основі чого залучати її з мовленнєвої до зображувальної, конструктивної та інших видів діяльності, пов'язаних з грою та темою уроку.

Діти молодшого шкільного віку з дизартрією мають бідну уяву та незначний активний словник, що, у свою чергу, призводить до створення помилкових образів під час ігор-фантазувань. Асистент вчителя має сприяти збагаченню їх життєвого досвіду, знань та уявлень шляхом безпосереднього спостереження за природою, життєвими ситуаціями, екскурсій та наочних матеріалів. Цій роботі сприяє попередня організація уроків або активних перерв на природі, ознайомлення з життєвими ситуаціями, обмін життєвим досвідом, піші екскурсії або онлайн-екскурсії музеями, галереями, парками, демонстрація відеоматеріалів, мультфільмів тощо. Важливу роль у роботі з дітьми молодшого шкільного віку з дизартрією відіграє наочність: дітям необхідно демонструвати зображення, малюнки, ілюстрації до невідомих їм слів, подій, казкових героїв для активізації їх зорової пам'яті та словесної пам'яті.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Ігри-фантазування містять чітко прописану дидактичну мету та пояснення до ходу гри у формі ігрової задачі, що дозволять педагогу зорієнтуватися на будь-якому етапі навчальної діяльності та дібрати таку гру, реалізація якої сприятиме найбільш доцільному та ефективному розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією на уроках. Це дозволяє якісно підвищити рівень оволодіння новими знаннями та навичками.

У подальших дослідженнях планується практично довести використання цих ігор з дітьми з дизартрією, а також з іншими мовленнєвими порушеннями. Також планується розробити банк ігор-фантазувань з методичними рекомендаціями щодо їх використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар, В., Засенко, В. (2004). Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ: Самміт-Книга.
2. Колупасва, А. (2012). Основи інклюзивної освіти. Київ: А. С. К.
3. Лорман, Т., Харві, Д. (2011). Інклюзивна освіта: підтримка різномайття у класі. Київ: Плеяди.
4. Данілавічюте, Е. (2012). Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. А Колупасва (Ред.). Київ: А. С. К.
5. Онуфрієва, Л., Ренке, С., Єзерницький, Л. (2010). Психолого-педагогічне обґрунтування проблеми мовленнєвих творчих здібностей. Проблеми сучасної психології. 8. 775-786.
6. Мартинчук, О. (н.д.). Формування мовлення у дітей з дизартрією як фактор їх навчальної успішності. Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5992.html>.
7. Біла, І. (2014). Психологія дитячої творчості. Київ: Альтерпрес.
8. Патрикєєва, О. (2013). Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник. В. Шинкаренко (Ред.). Київ: Маузер.
9. Берегова, М. (2019). Дидактично-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
10. Бондар, В., Засенко, В. (2004). Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ: А. С. К.
11. Сайхо Х., Шаблінська, Ю. (2017). Особливості застосування гри в системі формування лексичної компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Молодий вчений. Київ. 3. 466-470.
12. Романенко, С. (2015). Особливості виховної роботи в групах інклюзивного навчання в закладах професійної освіти. Київ: Генеза.
13. Ренке, С. (2010). Ігри-фантазування як засіб розвитку мовленнєвих творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Проблеми сучасної психології. 8. 786-794.
14. Москалюк, О. (2017). Інклюзивна освіта в контексті проблем, суперечностей та перспектив. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 172-174.
15. Морін, О. (2019). Ігрові технології навчання як засіб трудового виховання молодших школярів. Гуманізація навчально-виховного процесу. Харків. 1 (93). 240-262.
16. Рібцун, Ю. (2012). Використання творчих ігор у роботі вчителя-логопеда. Харків: Віват.
17. Чорна, О. (2015). Особливості розвитку фантазії молодших школярів у процесі образотворчої діяльності. Проблеми сучасної психології. 28. 637-657.
18. Семенюк, М., Яструб, О. (2012). Навчально-педагогічні ігри у формуванні професіоналізму майбутнього вчителя. Черкаси. 110-113.
19. Непомняща, І. (2019). Розвиток словесної творчості дітей передшкільного віку за допомогою фантастичної казки. Інноваційна педагогіка. Одеса. 19. 164-168.
20. Ренке, С. (2010). Ігри-фантазування як засіб розвитку мовленнєвих творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Проблеми сучасної психології. 8. 786-794.
21. Михальська, С. (2010). Чинники та критерії комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника. Проблеми сучасної психології. 9. 107-117.

REFERENCES

1. Bondar, V., Zasenکو, V. (2004). Dity z osoblyvymy potrebamy u zahalnoosvitnomu prostori: pochatkova lanka. Kyiv: Sammit-Knyha. (in Ukrainian)
2. Kolupaieva, A. (2012). Osnovy inkluzyvnoi osvity. Kyiv: A. S. K. (in Ukrainian)

3. Lorman, T., Kharvi, D. (2011). Inkluzivna osvita: pidtrymka riznomaittia u klasi. Kyiv: Pleiady. (in Ukrainian)
4. Danilavichiute, E. (2012). Stratehii vykladannia v inkluzyvnomu navchalnomu zakladi: navchalno-metodychnyi posibnyk. A Kolupaieva (Red.). Kyiv: A. S. K. (in Ukrainian)
5. Onufriieva, L., Renke, S., Yezernytskyi, L. (2010). Psykholoho-pedahohichne obgruntuвання problemy movlennievkykh tvorchykh zdibnostei. Problemy suchasnoi psykholohii. 8. 775-786. (in Ukrainian)
6. Martynchuk, O. (n.d.). Formuvannia movlennia u ditei z dyzartriieiu yak faktor yikh navchalnoi uspishnosti. <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5992.html>. (in Ukrainian)
7. Bila, I. (2014). Psykholohiia dytiachoi tvorhosti. Kyiv: Alterpres. (in Ukrainian)
8. Patrykieva, O. (2013). Indeks inkluzii: zahalnoosvitnii navchalnyi zaklad: navchalno-metodychnyi posibnyk. V. Shynkarenko (Red.). Kyiv: Mauzer. (in Ukrainian)
9. Berehova, M. (2019). Dydaktychno-praktychna pidhotovka maibutnykh korektsiinykh pedahohiv do roboty v umovakh osvitnoho inkluzyvnoho prostoru. (Dys. kand. ped. nauk). Kyiv. (in Ukrainian)
10. Bondar, V., Zasenka, V. (2004). Dity z osoblyvymy potrebamy u zahalnoosvitnomu prostori: pochatkova lanka. Kyiv: A. S. K. (in Ukrainian)
11. Saikho Kh., Shablinska, Yu. (2017). Osoblyvosti zastosuvannia hry v systemi formuvannia leksychnoi kompetentnosti ditei doshkilnoho viku iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. Molodyi vchenyi. Kyiv. 3. 466-470. (in Ukrainian)
12. Romanenko, S. (2015). Osoblyvosti vykhovnoi roboty v hrupakh inkluzyvnoho navchannia v zakladakh profesiinoi osvity. Kyiv: Henezza. (in Ukrainian)
13. Renke, S. (2010). Ihry-fantazuvannia yak zasib rozvytku movlennievkykh tvorchykh zdibnostei u ditei starshoho doshkilnoho viku. Problemy suchasnoi psykholohii. 8. 786-794. (in Ukrainian)
14. Moskaliuk, O. (2017). Inkluzivna osvita v konteksti problem, superechnosti ta perspektyv. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsialna robota». 172-174. (in Ukrainian)
15. Morin, O. (2019). Ihrovi tekhnolohii navchannia yak zasib trudovoho vykhovannia molodshykh shkoliariv. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu. Kharkiv. 1 (93). 240-262. (in Ukrainian)
16. Ribtsun, Yu. (2012). Vykorystannia tvorchykh ihor u roboti vchytelia-lohopeda. Kharkiv: Vivat. (in Ukrainian)
17. Chorna, O. (2015). Osoblyvosti rozvytku fantazii molodshykh shkoliariv u protsesi obrazotvorchoi diialnosti. Problemy suchasnoi psykholohii. 28. 637-657. (in Ukrainian)
18. Semeniuk, M., Yastrub, O. (2012). Navchalno-pedahohichni ihry u formuvanni profesionalizmu maibutnoho vchytelia. Cherkasy. 110-113. (in Ukrainian)
19. Nepomniashcha, I. (2019). Rozvytok slovesnoi tvorhosti ditei peredshkilnoho viku za dopomohoiu fantastychnoi kazky. Innovatsiina pedahohika. Odesa. 19. 164-168. (in Ukrainian)
20. Renke, S. (2010). Ihry-fantazuvannia yak zasib rozvytku movlennievkykh tvorchykh zdibnostei u ditei starshoho doshkilnoho viku. Problemy suchasnoi psykholohii. 8. 786-794. (in Ukrainian)
21. Mykhalska, S. (2010). Chynnyky ta kryterii komunikatyvno-movlennievoho rozvytku doshkilnyka. Problemy suchasnoi psykholohii. 9. 107-117. (in Ukrainian)

Матеріал надійшов до редакції 05.07.2021 р.